

HLIÐSKJÁL F

Nummer 2

1998

Árgang 6



Sällskapet Vikingatida Skepp

Sällskapet**Vikingatida Skepp**

Ordförande

Ledamot, Kassör

Ledamot

Ledamot

Ledamot

Ledamot

Ledamot

Styrelse, Revisorer, Gällande fr.o.m. 980218**Valberedning**

Johannes Jägrud

Alexandra Westborg

Carlo Jakobsson

Niklas Kuuse

Johan Helgesson

Anders Lindahl

Jörgen Johansson

Suppleant

Suppleant

Revisor

Revisor

Revisorsuppleant

Valberedning 1

Valberedning 2

Valberedning 3

Hasse Lann

Björn Magnusson

Rolf Ekelund

Mikael Kellman

Sara Sahlin

Henrik Rundin

Linnéa Johansson

Ann Franzén

Tänk på att även styrelsemedlemmar vill ha ett privatliv. Ring inte för sent, och räds inte eventuella telefonsvarare. Ofta kanske det är lättast att nå oss på arbetet.

OMSLAGSBILDEN:

Judit Lann håller liv i en gammal tradition. Hon binder blommor till den majade stången som restes vid vårt vikingaläger midsommaraftonen 1998.

Foto: Jörgen Johansson

HLIDSKJALF utgives av Sällskapet Vikingatida Skepp

Box 11488, 404 30 Göteborg.

Telefon till Naustet på Tingstad är 031 - 52 27 11.

Besöksadress: Exportgatan 5 (bakom Beijers Byggmaterial).

Hlidskjalf utkommer med cirka 4 nummer per år.

Redaktörer: Jörgen Johansson, Anders Lindahl

Skriftsmed: Anders Högmer

Ansvarig utgivare: Jörgen Johansson

Pris per nummer: medlem 0 kr, övriga 50 kr.

Medlemsavgiften för vuxen (150 kr) och junior 17 år (50 kr)

betalas in på postgiro: 68 03 83 - 7

Aktuella meddelanden kan snabbt läggas ut på Internet via Kenneth Eriksson:

,E-mail kenneth.eriksson@visalarna.pp.se

Hemsida: <http://hem.passagen.se/keer0805/svs.htm>

Kalendariet

Lördagen 19 september ordnar Susanne grillfest med knytkalas i naustet kl.1830. För mer inf ring Susanne tel. [redacted]

UPPTAGNING av **SKEPPEN** sker vid naustet

Lördagen 17 oktober kl. 0900. *Poly Svensson*

Måndagen 26 oktober kl.18 försöker vi igen starta en grupp som bygger en modell av ett vikingatida långhus. Intresserade kommer till naustet. Mer information av Jörgen Johansson. *Sten Nilsson*

Lördagen 7 november arbetsdag i naustet kl.09.

Lördagen 21 november arbetsdag i naustet kl.09.

Fredagen 15 januari Minnenas Afton. Tag med Dig bilder från sommarens händelser. Aktuellare information se efter hand SVS hemsida och i naustets telefoninspelning.

ARBETSKVALLAR måndag och onsdag kl.18-21 gäller från september. Galtabäcksgruppen som ska bygga en skalamodell av Galtabäck I (funnen söder om Varberg) samlas under hösten på torsdagar. Intresserade ringer Göran tel [redacted]

Var med sitt... Pass på - vi går under.. La' gå... Hals fast!

Jag är såld. Helt och fullt. Jag blir aldrig vad jag tidigare var och det är jag tack-sam för.

På förmiddagen den 21 maj kämpade vi med ilastning av alla prylar som behövdes för vår vikingahelg.

Jörgen gick omkring och kliade mustaschen, tittade ömsom på vindflöjeln, ömsom ut över vattnet. Till slut förhållade vi oss bort längs kajen, hissade på, och seglade från kaj ut genom hamn-inloppet. Vi stod över udden och gick in i rännan söder om Fotö. Det är denna manöver som nu finns länkad till vår hemsida på Internet.

Färden gick genom Snobberännan in till Donsö. Sedan vidare söderut för att så småningom komma fram till den ö som skulle bli vår under ett par dagar - Kungsö.

Vädret växlade verkligen. Goda vindar

kom och försvann, i bleke fick vi puffa med gummibåten, och innanför Donsö kunde vi segla igen. Vi lät ankaret gå i den fina bukten öster om Kungsö. Medan gummibåten var ute och rekognoscerade, brakade Nordostan lös med regn och hagel. I den byn draggade Vidgamne för sitt ankare och närmade sig land i lä. Hövis beordrade fram det stora stockankaret. Detta lät vi gå i vattnet från fören och trodde väl inte då att vi någonsin skulle få upp det igen.

Det blev snabbt kallt - väldigt kallt. Vi fick upp en lättviktspresenning som provisoriskt tält över fördäcket. Där- under kurade vi ihop, tätt packade. Snart var gummibåten tillbaka, och strax därefter kom solen fram igen. Det blev varmare och livet återvände.

Vidgamne ankrades upp nära land, med aktern mot en klippa, och en lång ända till en sten tvärs över viken.

Komna så långt var det dags för det stora kånkadet igen. Urd, Skuld, och Verdandi (Johannes tre vikingatält, red. anm) bars iland och restes ganska problemfritt, eldstad med trefot av åror likaså och de flesta svidade om till vikingamundering och kom in i en stilla lunk där allting hade varit underbart om inte ... andraringare från Hvitfeldtska som var ute på camping (megapol på megavolym, green pearl-flaskor, brännboll, skrål och t.o.m. tjejslagsmål ... need I say more?) hade ackompanjerat oss hela kvällen. Det var en utomordentlig lättnad när de somnade redan vid halv elvasnåret och faktiskt gav sig av tidigt på fredagsmorgonen.

Lägre kom som sagt i ordning, vinden ville dock inte lugna sig utan en envis och stadigt ökande nordan gjorde att vi faktiskt blev inblåsta där på Kungsö. Natten till fredag var det för många av oss mycket kallt att sova i de dragiga tälten och större delen av fredagen kämpade vi med att försöka hålla värmen och finna på råd att täta draghålen.

Vi gick på drivvedsexkursion i omgångar - tänk om vi inte skulle kunna komma därifrån på lördagen heller? Även öns bestånd av drivtågvirke inventerades för att kunna surra både tält och skepp bättre ifall vinden skulle tilltaga i styrka.

Trots blåsten var det inte bara djävligt därute - tvärtom! Alla gjorde vad som föll dem in. En del låg och sov i stort sett hela dagen och en del låg och läste. Andra var på små exkursioner och ytterligare några fixade med maten eller satt vid elden, samtalade och värmde sig. Personligen njöt jag oändligt mycket

av att gå omkring och skrota och ta små avstickare till stranden, upp på berget och samtala med de andra om livet och andra viktiga saker som att gräva kokgrop, dra en rövkrok med Johannes (och förlora så det stänkte eftersom det var första gången...), skratta med förtrogna åt larviga saker, samla drivved och inte minst ta in den underbara naturen omkring oss.

På fredagskvällen åt vi en fantastiskt god lax samt rotsaker och lök tilredda i kokgroparna. Åtminstone jag, men säkert de andra också, var mätt och lycklig när jag kröp till kojs den natten.

När jag vaknade vid fyratiden på morgonen var det helt stilla och fullkomligt tyst på ön så när som på några sjöfåglar som kalasade på våra matrester. Jag gick sakta ner till stranden, satte mig en bit ut på bryggan och fick i stillhet och allena möta den nya dagen; där låg lägre bakom mig i fullkomlig ro och där låg Vidfamne i den praktfulla morgonen.

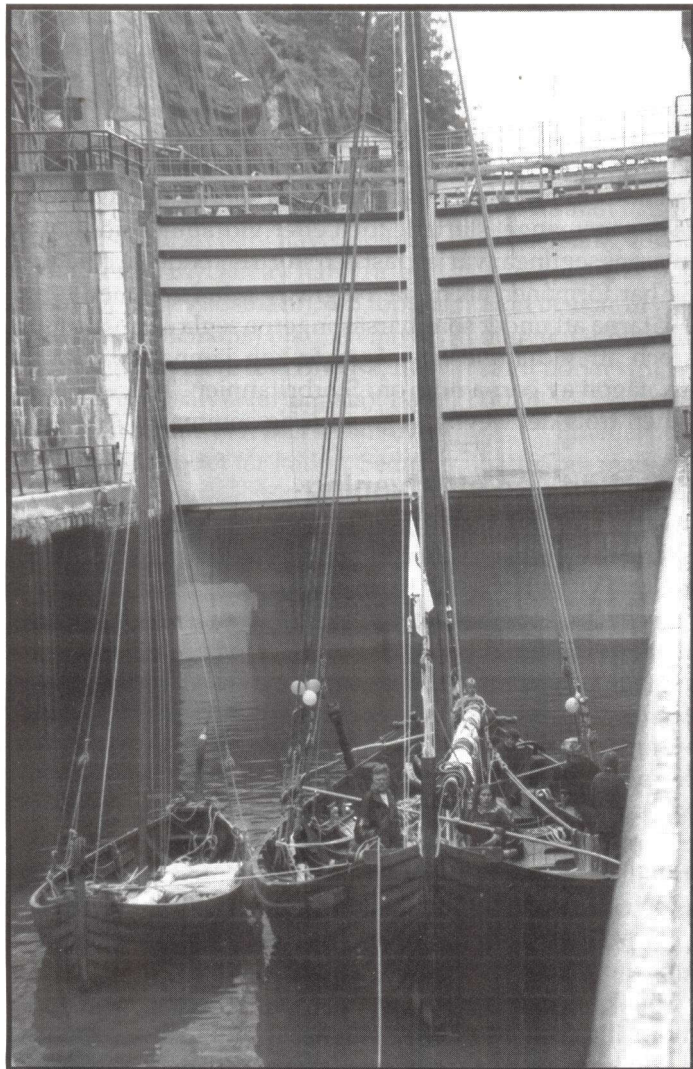
Tror att han var sugen på att ge sig av och ut på sjön men låg tålmodigt och vacker att skåda vid sina förtöjningar som hållit den envisa nordan stängen... och bidade sin tid. Mitt i allt detta satt lilla jag och såg solen gå upp... jag lovar att man blir mer än tacksam av en sådan syn.

Så småningom gick jag tillbaka till lägre, fick igång elden och kaffepannan strax innan Carina och Jörgen slog upp sina blå. Det första de sa med en mun. Knapptinnan de hann säga godmorgon, var: Vad är det för vind? Det är så här i eftertankens stund just den enda kommentar sådana människor kan göra.

Tänk att ha en sådan känsla för när vi skulle kunna få segla igen - om vi skulle kunna gå ut överhuvudtaget. Vinden började komma från lämpligt håll, hövis beordrade avresa och vi bröt lägret, kånkade och lastade på 30 minuter. Vi använde gummibåten vid av-

gången, för att kunna ta oss ut genom sundet.

Senare, när vi korsade den stora farleden vid Vinga, tog hövis ihop och skyndade oss över. Det var stora fartyg på gång därute...



När vi närmade oss Hönö bestämde hövis att vi skulle segla hela vägen in i hamnen, men vara beredda på att ta ihop närsomhelst.

Då fick jag en fullkomlig adrenalin-kick i hela kroppen. Vi seglade för babords hals för en sydvästlig bris, och närmade oss snabbt det lilla hål som kallas hamninlopp. Det stod en hel busslast folk på kajen när vi ljudlöst och värdigt gled in, med seglet fyllt och med solen värmande i ryggen.

Det är svårt att beskriva ett sådant underbart ögonblick.

Hövis som nu stod vid rodret sa att han väntat på en sådan insegling i Hönö Klåva i fyra år... Så, även om det inte

Lilla Starkodder jämte stora Vidfamne i den mycket större slussen i Trollhättan under Vänersborgsresan. Foto: Jan Axhage

blev lika mycket segling som vi hoppats på under den här resan, så blev det en otrolig avslutning. Jag har sällan varit så glad av känslan, så lycklig i tanken och så fri i själen som denna helg, på detta skepp och med dessa människor som jag högaktar och känner stor respekt för. /Elisabet Svärd

(som skrev längre, men som red. tvingats avkorta. Vissa andra justeringar har gjorts i texten)

Vår nye ordförande - Johannes Jägrud

Hej alla medlemmar.

Tänkte att jag skulle presentera mig lite kort. Många av er känner jag redan, men det finns många som jag inte ens har träffat, och som jag hoppas få lära känna framöver, både till havs och under kommande vintrars arbetskvällar.

Jag är 28 år, studerar slöjd på Göteborgs universitet och bor på Björkö i Göteborgs norra skärgård. Jag halkade in i föreningen tidigt men då som en relativt passiv medlem, och det stora engagemanget startade först efter Vidfamnes sjösättning 1994. Efter första sommars seglingar var jag fast och stortrivs både med båtarna och alla människor jag har förmånen att träffa. Några av mina mål med föreningen är att försöka få båtarna att under sommarsäsongerna segla så mycket som möjligt, att alla trivs och att Vidfamne om några år kan lämna de nordiska länderna för att besöka någon av öarna norr om Storbritannien. Till sist vill jag tacka alla för en blöt men trots det trevlig, lagom blåsig sommar. /Johannes Jägrud

Mjöd - en efterlysning

Mjöd tillverkning, som jag har lyckats rätt väl med tidigare, skulle jag vilja få igång även till glädje för Sällskapet. Dels bland de medlemmar som är intresserade för egen del, men framförallt till internt bruk vid föreningens olika arrangemang och fester. Speciellt till det nordiska råsegelseminariet som vi arrangerar i februari år 2000. Att jag utlyser detta så här tidigt berör för det första på att mjöd behöver lagras under en relativt lång period för att bli riktigt bra, men också för att höra om någon har kontakter för större leverans av svensk honung (ej ljunghonung) till bra pris. Om ni har det kan ni väl höra av er till mig på telefon [redacted] Tyvärr har allt regnandet förorsakat brist på honung just i år.

För det tredje behöver vi samla in diverse örter för att likt i gamla tider smaksätta mjödet. Det vore kul att prova lite olika kryddningar och se om vi kan så fram lite olika mjöd för olika tillfällen. Jag återkommer med vidare information i kommande nummer. Örter och frukter som skulle samlas in är bl.a. **Humle, Rölleka, Pors, Fläder, Älggräs** och **Vildapel**. Man plockar örterna när det är torrt ute och torkar dem i luftigt utrymme utan att utsätta dem för skadligt solljus. Större volymer behöver vi. Rölleka (achilléa millefolium) växer 2-5 dm hög på torr ängsmark, vita blommor, sällan rödlätta, korgar i tät kvast, medicinalväxt, under tiden juli - september. Älgört (filipendula ulmaria) växer 0,5-1 m hög på fuktig ängsmark, diken, stränder, gulvita blommor starkt doftande, under tiden juni - augusti. /Johannes Jägrud

White metheglin of my Lady Hungerford: which is exceedingly praised

Ett överdådigt recept på mjöd hos engelska adeln på 1600-talet - för den ambitiösa amatörbryggaren att ta efter.

Ta Din honung och blanda med friskt vatten tills honungen helt är upplöst. När det bär ett ägg till ca en 50-örings bredd i ytan är det starkt nog; om inte tillsätt mer honung. Sedan koka tills det är klart och väl skummat.

Därpå lägg i en god näve jordgubbsblad, en halv näve violblad och hälften så mycket av harsyra, ett dussin toppar av rosmarin, 4-5 toppar av melissa (*officinalis*) blad, en näve hjortstunga, en näve levermossa, lite timjan och lite salvia (*artemisia*). Låt koka ca en timme och håll sedan över i ett tränkär, där det får kallna. Sedan hålls det i tunnan.

Då tas 15 gram kryddnejlika, lika mycket muskotnöt (giftig), 4-5 bitar ingefära, vilka krossas och stoppas i en liten påse med en sten i för att sjunka så att den hänger nedan mitten. Proppa igen mycket tätt. Örterna och kryddorna är i proportion till 23 liter.

Since my Lady Hungerford sent me this Receipt, she sent me word, that she now useth (and liketh better) to make the Decoction of Herbs before you put the Honey to it.

Mängderna gäller för ett avkok om 23 liter. så att Du tar 30- 34 liter vatten. När Du har dragit ur all nytta av örterna i Ditt vatten, kasta dem, ta det klara avkoket (låt bottensatsen vara) och när det är ljummet,

lös Din mängd honung i det.

När det är noga omrört och upplöst, sjud det tills Du tagit bort allt skummet. Avsluta genom att koka i en timme. Sedan håll det i ett tränkär och låt kallna. Sila genom ett hårsåll och sluta hålla vid bottensatsen. Håll på ett fat (utan jäst) och täta ordentligt. Med kryddorna i tills Du erfar av pysandet att jäsningen kommit igång. Ge det då lite vindutsläpp, annars kan tunnan brista. När jäsningen slutat, stäng till ordentligt.

Hon brukar brygga i slutet av sommaren när hon skattar honungen, samt börjar dricka det vid fastlagstiden.

Emellertid kommer det att bli bättre om man väntar med att bryta förseglingen till nästa vinter. När en del av tunnan druckits upp, buteljerar hon resten, vilket gör det kvickare och bättre. Du skiljer från kryddorna genom ett hårsåll.

Ur: Recipes from The Closet of the Eminently Learned Sir Kenelme Digbie Knight Opened: Whereby is Discovered Several ways for making of Metheglin, Sider, Cherry-Wine, &c. together with Excellent Directions for Cookery: As also for Preserving, Conserving, Candyng, &c. First edition, London, 1669.

/Överfördt till nutida svenska förhållanden av Anders Högmer

Hnefatafl eller Kungens bord spel nedtecknat av Torgeir

Regler för brädspel om 7 x 7 rutor

Pjäserna uppställs som i figur 1.

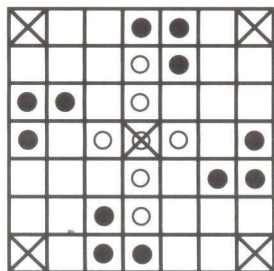


Fig. 1

- ✕ Speciell ruta
- ⊗ Kungen
- Kungens väktare, 6 vita
- Anfallare, 12 svarta

Förflyttningar

Detta spel spelas av två personer som drar alternativt. Endast en pjäs får flyttas per drag. Anfallaren börjar; det är den sida som spelar mot kungen. Alla pjäser, kungen inberäknad, får flytta vilket antal rutor som helst - horisontellt eller vertikalt, utan att hoppa över någon annan pjäs och förutsatt att rutorna ej är upptagna. Endast kungen får flyttas över centralrutan, "kungens torg" eller "tronen" eller till någon av hörnrutorna (i fig. 1 markerade med X). Pjäsen får ej ändra riktning inom varje drag. Inga diagonala drag får förekomma.

Tagande av fångar

Alla pjäser utom kungen är tillfångatagna när de är omringade på två motsatta sidor av den spelare som flyttar till denna position, som visas i fig. 2. En tillfångatagen pjäs borttages från spelplanen. Det är möjligt att tillfångata fler än en pjäs i samma drag. Om en pjäs flyttas så att den hamnar mellan två fiendepjäser räknas den ej som tillfångatagen. De omgivande pjäserna måste då flyttas undan och sedan tillbaka igen för att mellanpjäsen skall betraktas som tillfångatagen. Kungen blir tillfångatagen om han omringas på alla fyra sidor, som visas i Fig. 3. Observera att kungen är säker bredvid tronen. Kungen blir inte tillfångatagen om han omges på tre sidor och mot spelplanens sida. Inget diagonalt tillfångatagande får ske. Kungen kan ta del i anfall precis som övriga pjäser.

Vinnare eller Förlorare

Kunga-spelaren vinner om kungen flyttas in i någon av de fyra hörnrutorna. Anfallaren vinner om kungen blir tillfångatagen. Den spelare förlorar om alla hans pjäser blir tillfångatagna eller om ingen av hans pjäser kan flyttas när det är hans drag. Pjäser måste flyttas om det är möjligt.

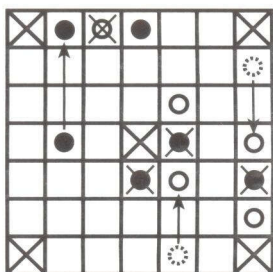


Fig. 2

← Fångad
pjäs

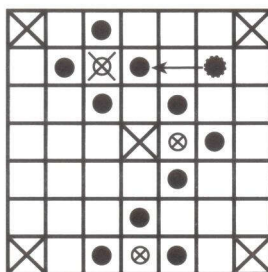


Fig. 3

Den jämförande seglingen

I somras hade vi tillfälle att äntligen få jämföra olika egenskaper mellan framförallt Vidfamne (knarren) och Sigrid Storråda (det stora långskeppet). Vi hade hoppats på en lagom vind och en omväxlande bana, så att även riggarnas förväntat olika egenskaper kunde jämföras. Praktisk arkeologi när den är som roligast, alltså.

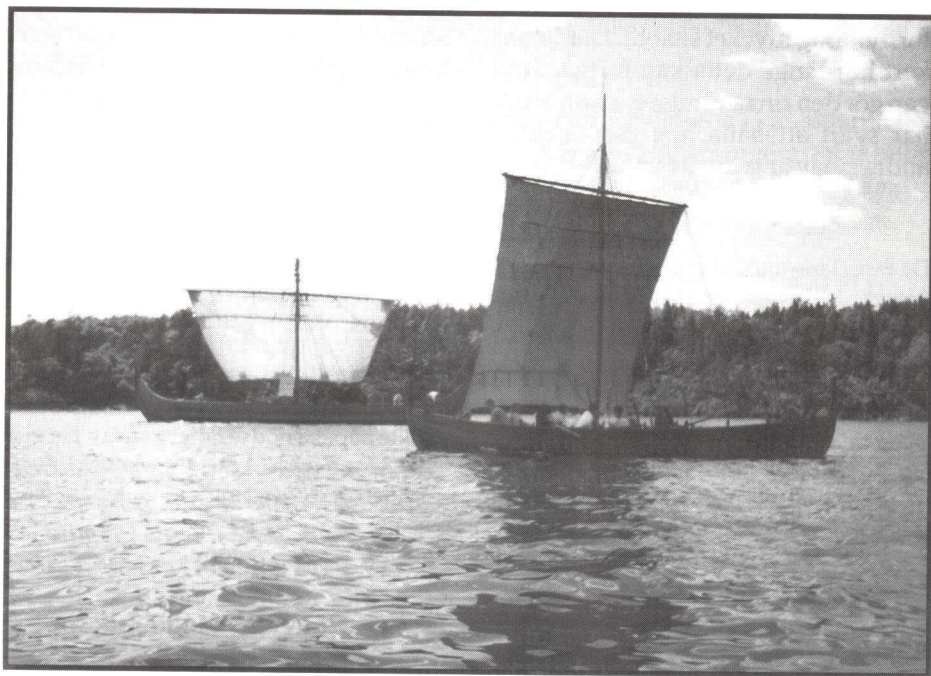
Nu blev det inte så. Vinden dog ut helt och Vassbotten låg som en spegel. Ändå blev det en intressant segling mellan det stora långskeppet Sigrid Storråda, knarren Vidfamne, och det lilla långskeppet Starkodder.

Resumé av seglingen:

Flygande start, dvs båtarna låg förtöjda, redo att sticka ut på signal. Alla hade seglen uppe, Sigrid dock sitt gigat till rån. Vidfamne och Starkodder hade släppända i aktern, Sigrid låg långsides på en pirnock. Starkodder hade 3 par åror ute från start, de andra inga.

Vid startskottet rodde Starkodder under seglet i snabb takt. Halvvägs runt togs seglet ner. Vilopaus. Strax innan mållinjen stoppade han, vände runt och skåddade in i mål som första båt.

Sigrid släppte ner seglet och stötte ifrån. Rörde sig mycket långsamt för segel bara. Halvvägs framme vid första bojen



Starkodder har gått ut för att saluera Sigrid Storråda vid hennes ankomst till Vänersborg i midsomras. Bilden får illustrera artikeln om den jämförande seglingen. Starkodder närmast kameran ger inte full rättvisa åt Sigrids imponerande mått. Notera skillnaden mellan Starkodders nordlandsrigg och Sigrids rigg, inspirerad av de gotländska stenbilderna. Foto: Jörgen Johansson

började hon sticka ut åror och fick snart upp en fin fart med 6-7 par åror som arbetade i takt. Sigrid gick i mål som andra båt.

Vidfamne släppte ändan och började röra sig lika långsamt, med seglet hängande lika slakt. Han valde att inte ta till årorna. Han avböjde också en bogsering av Starkodder. Vidfamne seglade hela vägen runt utan hjälp, och kom i mål som sista båt, men likväl som vinare!

Vad visar detta ? Jag tror vi kan slå fast följande:

Det lilla långskeppet kan i kraft av sin hanterbarhet, ringa vikt och många åror förflytta sig mycket snabbt. Det är osäkert hur länge detta kan fortgå. Troligen gör den ringa rörelseenergin att det har svårt att hålla hög fart länge. Å andra sidan är tappad fart lätt att återfå.

Det stora långsskeppet tar lite mer tid på sig att få ut sina åror, men när dessa väl är ute och har börjat arbeta i god takt, skjuter det fart och kan i kraft av sin rörelseenergi lättare hålla denna fart - förutsatt att roddarna är någorlunda samkörda. Gott om plats gör att utbytesroddare kan härbergas ombord.

Handelsskeppet knarren är inte byggt för att ta sig fram för åror, och det är också visat att det går utan. Det kunde i gynnsamma fall ha seglat ifrån ett jagande långskepp, men blev ett lätt byte i svag vind. Det torde ha varit svårt att härbergera tillräckligt med folk att försvara sig vid en attack från ett fullbemannat långskepp.

Sannolikt kunde knarren och de stora långskeppen följa varandra i ledning över haven. Det lilla långskeppet lämpade sig inte för havssegling, men tvingades kanske ställa upp i alla fall.

/Jörgen Johansson

Små runor

De råsegelarseminarier som varannan vinter hålls i Danmark är viktiga forum. De arrangeras av de deltagande skeppslagen i turordning. Nästa gång blir det vår tur. I februari år 2000 skall Sällskapet alltså arrangera detta seminarium. Men vi gör det i Sverige.

Under Vetenskapsfestivalen i Göteborg hölls en presentation av det kommande projektet för utforskningar av Älvängen / Skepplandaområdet. Det finns alltså långt framskridna planer på att börja med det som Projekt Älvis försökte påpeka nödvändigheten av. Jag gick därifrån med ett nytänt hopp att få se Åskekärr 2 framgrävd. Låt oss önska arkeologerna all lycka i att starta och genomföra projekten. Låt oss framför allt hoppas att det inte bara är tomma ord.



Åskekärr 2

Rättelse - Meginhufr hos Åskekärr 2

I förra numret av Hlidskjalf hade vi lyckats att glömma bilden på det tvärsnitt som visar det annorlunda bord nr 5 om styrbord på Åskekärr 2. Här är profilen

... Mera Små runor

Hlidskjalf nr 2-98 var tänkt att bli ett tema nummer om Galtabäcksbåtarna. Emellertid har flera faktorer gjort att er favoritsommarläsning inte kommit ut ännu. Sjukdom har härjat, och det har grävts en del där nere i Galtabäck under sommaren. Rapporterna från grävningen är inte klar. Därför har vi valt att tills vidare hålla inne med galtabäcksnumret och istället ge ut höstnumret som nr 2-98. I övrigt har galtabäcksgruppen varit väldigt aktiv under sommaren.

*

Det är faktiskt dags att börja tänka på nästa årtusende redan nu. I februari år 2000 kommer Sällskapet att **arrangera nästa råseglarseminarium**. Dessa seminarier har traditionellt hållits varannan vinter av danska skeppslag i Danmark. Vi har deltagit några gånger, och med tiden har allt fler svenskar och norrmän anslutit sig. För två år sedan började det glunkas om att det vore fint med ett seminarium i Sverige, och på sista mötet i vintras blev det så bestämt att Sällskapet skall arrangera nästa möte, vintern år 2000.

Dessa seminarier består av två delar: en officiell del och en inofficiell del. I den officiella delen diskuteras frågor av gemensamt intresse (säkerhet, utbildning, underhåll, något föredrag, etc.) I den inofficiella delen diskuteras vad som helst över ett antal öl.

Det skeppslag som arrangerar seminariet får naturligtvis behålla intäkterna från anmälningsavgifter och ölförsäljning. Finessen är alltså att arrangera det så billigt som möjligt. Vi behöver hjälp av människor som är intresserade av att ta på sig en liten bit av arrangemanget. Johannes koordinerar - kontakta honom.

*

Vad hände med **naustplats inventeringen**? Jo, två personer har lämnat in var sin diger lista med heta ortnamn. Dessa skall jag sammanställa till en lista. Jag har ställt i dager att detta skulle ha gjorts i våras, men sådant arbete görs bäst vid datorn under kulna vinterkvällar. Det har alltså dragit ut en del på tiden och det beklagar jag.

*

Starkodder sjönk i somras på sin plats på Saltholmen. Den fylldes av regnvatten såpass att rodervidjans håll kom undet vattenytan. Sedan gick det mycket fort. Klantighet genom bristande passning? Javisst. Tack till alla dem som hjälpte till att ta upp den, dök efter blytackorna och som tjärade om den. Tack också till alla de närboende medlemmar som ställde upp med var sin bevakningsvecka under sommaren.

*

Susanne Björkman arrangerar inköp av flytoveraller till väsentligt reducerade priser. Kontakta Susanne tel. [redacted] eller se SVS hemsida.

Susanne planerar vidare att ordna studiecirkel i vikingadräktsömnad.

Intresserade kan ringa Susanne.

/Jörgen Johansson.

Sällskapet Vikingatida Skepp
Box 11488
404 30 GÖTEBORG

B

Porto
Betalt